

Ibai Atutxa, literatur ikertzailea

«Desira ez da bakarrik nor maitatu, desira da zelako bizitza eta herria nahi dugun»

Sari aditu dugu: denbora pasa behar dela, zenbait egoerari lasai begiratzeko. Distantziak ere lagun dezake: zenbait margo ez dira ondo ikusten, hurbilegi ipiniz gero. Urruntasun eta arnas bila joan zen Ibai Atutxa literatur ikertzailea Euskal Herritik kanpora: handik hona begira jarraitu du hala ere, pantailaren bitartez. Bilbora bueltatu berritan hitz egin dugu harekin: erresistentziaz, gentrifikazioaz eta desiraz.

Danele Sarriugarte Mochales

@daneleSM

ARGAZKIAK: DANI BLANCO

Orain dela gutxi itzuli zara Euskal Herrira. Zer moduz?

Lur hartzea apur bat bortitza izan da, beti izaten den moduan. Azken batean, bost urte egin ditut New Yorken, eta han neuzkan bizitza egiteko behar nituen gauza guztiak; konplikatuak izan da hori dena mugitzea.

Santutxura etorri zara.

New Yorken nengoela hasi nintzen pisua bilatzen eta beste Bilbo bat ezagutu nuen, zeren ni galdakoztarra naiz, eta alde egin nuenean behintzat, 22 urterekin, Galdakaon bizi zen norbaitentzat Bilbo zen asteburuko parranda, ez bizitzeko toki bat. Interneten begiratu eta hortxe hasi nintzen auzoak apur bat gehiago ezagutzen (ez naiz erdigunean bizitzekoa), eta halaxe etorri ginen hona.

Karmelan gaude orain, Karmelo ikastola zaharraren eraikinean Santutxuko bizilagunek martxan jarritako proiektuaren gune askean. Etorri aurretik ez zenuen horren berririk?

Azken hamar urteetan, eta batez ere azken bost urteotan, pantaila baten bitartez bizi izan dut Euskal Herria, eta beraz, ezagutzen nituen Bilbon gertatzen ziren gauza asko, baina ezin nituen mapan kokatu. Nik sarean ezagutu nuen garai hartan Karmelo deitzen zena eta sorpresa izan zen bat-batean etxera iritsi eta ikustea orain Karmela den hau nire etxe azpian zegoela.

Zer-nolako lotura daukazu Karmelarekin?

New Yorken, eskalatzen hasi nintzen ro-kodromoan, eta ikusi nuen hemen eskalada talde bat sortzen ari zirela, pila bat talde eta proiektu sortzen ari dira orain, eta orduan idatzi nien, eta galdetu ea rokoaren taldea irekia zen eta ea asanbladak irekiak ziren. Irekiak ziren biak, eta ordutik hona asanbladetara etorri naiz asteartetan eta izugarrizko esperientzia potentea izan da. Gainera, espazio honek urte eta piko egin du martxan, eta beraz, eskaintzen ditu aukerak denetatik egiteko.

Ibai Atutxa

1984, Galdakao

Euskal Filologia ikasketak egin zituen Deustuko unibertsitatean, eta gero, literatura konparatuari eta filosofia garaikideari buruzkoak Bartzelonako Unibertsitate Autonomoan. Bi liburu argitaratu ditu, biak ere Utriusque Vasconiae argitaletxearen eskutik: *Tatxatuaren azpiko nazioaz* (2010) eta *Kanonaren gaineko nazioaz* (2012). Hainbat literatura eta pentsamendu aldizkariarekin kolaboratu du, besteak beste *452ºf* eta *Lapiko kritikoarekin*. Azken urteotan, New Yorkeko Columbia unibertsitatean aritu da, ikertzaile eta irakasle.

Kanpotik zenekarren irudipena aldatu al da?

Hona heltzerakoan ulertu dut mundu guztiak ezagutzen duela mundu guztia, nik izan ezik. Ez da oztopo bat, hala ere. Etorri aurretik uste nuenarekin konparatuta, ikusi dut dena dela nahasiagoa eta inperfektuagoa. Azken batean, internet bidez edo prentsan jasotzen denak beti hartzen du halako ordena bat, eta ordena horrek beti hartzen du armonia bat, eta guztiak ematen du bikaina, eta etortzen zarenean errealitatea den modukoa da eta ezer ez da inoiz hain perfektua, baina uste dut gauzak gertatzen ari direla.

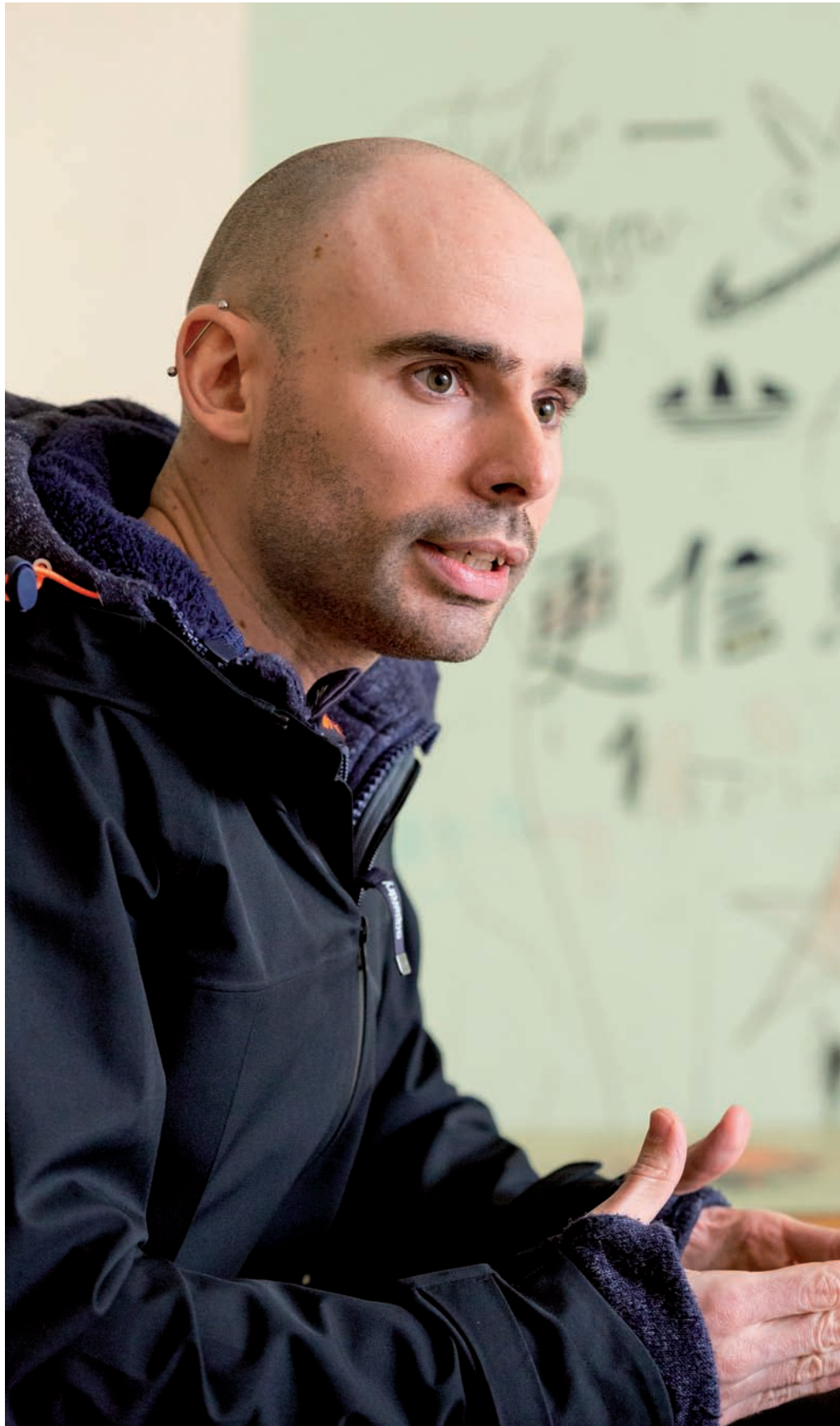
Irudipena daukat, krisiaren eta suetenaren ondoren, paradigma batzuk zalantzan jarri zirela, eta beste diskurtso batzuk hasi zirela indarra hartzen, batez ere feminismoarekin lotutakoak, zorionez. Kanpotik iruditzen zitzaidan mugimendu sozialak ari zirela gero eta garrantzi handiagoa hartzen, eta orain iruditzen zait uste onena baino potentzialitate handiagoa daukala horrek guztiak.

Zure lanera etorri nahi nuke. Nola bilakutzen da irakurlea literatur ikertzaile?

Zuk esan bezala, irakurlea nintzelako iritsi nintzen euskal filologiara. Mundu guztia ez da irakurle gisa iristen. Deustun ikasi nuen eta bere garaian bazeuden bi aukera, bata zen hizkuntzalari-tzan berezitzea eta bestea literaturan. Gutxi ginen bigarren adar horretatik joan ginenak. Ikasketek beste modu batera irakurtzeko tresnak eman zizkidaten, baina egia da euskal filologia egin eta gero Euskal Herritik joan nintzela, behar nuelako, ez dakit oso ondo zergatik, ez dakit orain eta ez nekien orduan, baina argi neukan alde egin beharra neukala, eta garai bat kanpoan ibili eta gero erabaki nuen irakurle kritiko izateko jarrera horretara hurbildu nahi nuela berriz, eta halaxe iritsi nintzen Ingalaterratik Bartzelonara.

Lehenengo Ingalaterran egon zinen, beraz. Ikasbide handia izan al zen?

Ingalaterrak eta Londresek arnasa eman zidaten, distantzia, urrutitik begiratu nion nire buruari, hemen neukan lekuari, honek nigan zeukan eraginari. Bestalde, irakurketak ireki zitzaizkidan, guztiz. Gogoratzen dut Londresen arratsaldez egiten nuela lan, egunka-

riak banatzen, eta goizak libre nituela, eta *British Library*-an igarotzen nituela, justu etxe ondoan neukan eta.

Eta Bartzelonan?

Bertan ezagutu nituen oraindik ere oinarri bezala erabiltzen ditudan teoria kritiko guztiak edo gehienak, forma sistematikoan eta gorpuztuan ezagutu ere. Hor ezagutu nuen literaturara hurbiltzeko beste modu bat. Bartzelonara iritsi nintzenez ipuin laburrak ikertu nahi nituen, hots, literaturaren hurbilketa nahiko ortodoxoa neukan buruan, eta Bartzelona bonba bat izan zen.

Zer alde dago hurbilketa ortodoxoaren eta Bartzelonan ezagutu zenuen artean?

Batetik, ez dira bi hurbilketa guztiz bereziak; segida batean daude. Hala ere, funtsezko aldea litzateke, hasiera batean testua hartzen nuela erlazionatzeko objektu bezala, eta, gero, testua ez baizik gorputza zela gunea, hau da, norbere gorputza nola erlazionatzen den testuarekin, norbere gorputza nola erlazionatzen den inguruarekin eta testuarekin, beste gorputzeekin...

Beraz, ez da hainbeste liburuari buruzko analisi bat egitea liburua hartuta gauza isolatu bat bezala, baizik eta areago bizi zaren gizarteari buruzko analisi bat egitea gizarte horrek ekoizten dituen liburuen eta kultur produkzioaren bitartez?

Hori da, eta horri bigarren buelta bat ematea, hau da, gizarteak testuak produzitzen ditu eta tes-

tuek gizartea produzitzen dute, eta beraz, ea zer gertatzen den mugimendu horietan. Baina kontua ez da zer datoren nondik, baizik eta zer menderakuntza-erlazio sortzen diren etengabeko ekoizpen horretan, zer aukera dagoen menderakuntza horiei aurre egiteko, eta nola aurkitu daitezkeen erresistentzia-bideak hamaika testu, irudi eta bideotan.

Nolatan joan zinen gero New Yorkera?

Aukeratu gabe aukeratu nuen hiria, zehaztu gabeko premia baten ondorioz. Tesia idazten ari nintzen eta horretan ari zarenean kanpora joan zaitezke. Printzipioz, hiru hilabeteko egonaldia dira, baina nik esan nuen urtebetez joan nahi nuela. Esan zidaten "zuk pagatu beharko duzu aseguru", esan nien baietz, eta kito.

Zer moduzko esperientzia izan da?

Uste dut oraindik digeritzen ari naizela hiri hori. Han jabetu nintzen neure zurrutasunaz inoiz baino argiago, han ikusi ditut garbier kultur aniztasuna esaten zaion horrek dituen arrakalak, han eduki ditut, baita ere, milioi bat aukera. New Yorken 25 urte dituzu beti.

Ikerle-bisitari aritu eta gero hango unibertsitatean sartzeko aukera izan nuen, eta esan behar dut hemendik sortzen direla halako ilusio batzuk, AEBetako unibertsitateak sekulakoak direla, eta tira, unibertsitate batzuk badira, baina ez unibertsitate-sistema bere horretan.

Baina zu Columbia egon zinen eta Columbia bada halako super-unibertsitate bat, ezta?

Bai. Irakurtzeko gaitasunaren aldetik, zeharo aldatu nau. Oso komunitate potentea sortzen da halako toki batean, eta pentsatzea da beren zeregin bakarra. Noski, horrek baditu bere alde ilunak. Columbia burbuila bat da, hiri erabat zapaltzaile batean dago.

Horren adibiderik emango al zenidake?

Munduko finantza-hiriburuetakoa bat da Manhattan. Biztanleen %1az hitz egiten dugunean ari gara hor bizi den jendeaz. Gero, Manhattanen barrena zoaz ibiltzen eta ikusten duzu etxerik ez daukan jendea lo egiten banku baten aterpean: hortxe dauzkazu %100aren bi muturrak.

Zer-nolako aldea zegoen zu bizi zinen tokiaren eta Manhattanen artean?

Brooklynen bizi nintzen ni, Columbiatik ordu eta laurdenera, metroz. Brooklynen bertan hiru milioi lagun bizi dira. Ni espezie oso konkretu bat nintzen hirian: gizona, zuria, unibertsitarioa, irakasteagatik ematen duten beka moduko bat jasotzen zuena. Ez da izugarriko diru-sarrera, baina bada nahikoa gentrifikazioaren lehenengo agentea izateko. Horregatik bizi naiz pozik Santutxun, halako gatazkarik ez delako gertatu auzo honetan, oraindik ez behintzat.

Azalduko zenidake zer-nolako den gentrifikazio-prozesu hori?

New Yorken, gerraurreko etxe batean bizi nintzen, ordaindu nezakeen toki batean. Halako etxeek alokairu mota finko bat daukate: alokairuaren urteko igoera ez du merkatuak erabakitzen, esan ohi den bezala, baizik eta hiriak edo estatuak. Beraz, oso gutxi igotzen da eta jendea geratu daiteke luzaroan etxebizitza horietan. Nire blokeko biztanle gehienek 30 urte inguru zeramaten han, edadetuak ziren, eta Karibe ingurukoak. Gehienak emakumeak eta gehienak beltzak.

Hiru urtez bizi izan nintzen han, eta hasieran eta amaieran blokerak sartzen eta irteten ziren gorputzak asko aldatu ziren. Zergatik? Ba justu auzoko zona bat oso *cool* bilakatu zelako, eta orduan jendea hasi zen ni bizi nintzen inguru horretara etortzen, eta han bizi zen jendea botatzen. Bizilagun bat joaten denean, alokairuaren prezioa pixka bat igotzen da, legeak baimendu adina, eta beste norbait sartzen da. Nire espeziea ez da halako etxe batean bizi 30 urtez, askok urtebete baino ez dute egiten. Orduan, pixkana-pixkana, prezioa badoa gorantz, eta kopuru jakin batera iristean, apartamentua merkatura askatzen da. Eta akabo.

Eta horren aurrean zer egin zitezkeen?

Hori ere izan zen New York niretzat: nola kudeatu nik eta nire gorputzak nik erabaki gabe eragiten zituen menderakuntzak, nola aldatu nik erabaki gabe inposatzen nituen gauza horiek.

Orain, desirak aztertzen ari zara.

Desira ez da bakarrik nor maitatu eta norekin jo larrua, desira da zer bizitza nahi dugun, estatu bat nahi ote dugun...

Hor badago arauaren ideia bat, eta ez da binarioa, baizik eta lerro bat. Gure gorputzak lerro horretan zehar daude kokatuta, eta gu arauan sartu ala ez, arauaren arabera desira dezakegu.

Euskal Herri independentea desio dudala esaten dudanean zer esan nahi dut, zer beste desira jartzen ditut martxan? Ezin da desiratu herri bat airean, eta desira batzuk kudeatu egin behar ditugu, izan behar dugu desira batzuen oso jabe.

Adibidez?

Bi desira hegemoniko ikusten ditut; bata, desira neoliberal, hau da, indibiduo buruaski ekintzailearen desira: bakarrik nago eta besteen kontra erakitzen dut herria; bestea desira etnikoagoa da, Silvia Federiciren hipotesiari tiraka: Euskal Herriaren desira etnizistak gorputzak ekoizteko faktoria gisa ulertzen du emakumeen gorputza.

Loturarik ba al dago bien artean?

Azkenean, beti ekoizten da gizonezko kategoria bat. Esaten dugunean euskaldunak gatzela ez dakit nondik eta ez

Asmo orokor bat

“Hasieran ez neukan argi Euskal Herrira itzuliko ote nintzen ala ez, baina garbi neukan, itzultzekotan, izan nahi nuela martxan zegoen Euskal Herri baten parte”.

Asmo zehatz bat

“Oso airean dago dena, baina, Karmelan, sortu nahi nuke testuak konpartitzeko gune seguru bat, idazten duzuna idazten duzula, izan fikzioa zein saiakera, nahi nuke antolatu testuak taldean aztertze eta sortze toki bat, ikuspegi ahal bada kritiko batetik lantze horiek denak”.

dakit noiztik, belaunaldiz belaunaldi iritsi garela hona, Europako zaharrenak garela, modu idilikoan islatzen dugu emakumeen figura, menderakuntza konkretu bat da, hor desiratzen den herriak emakumearen gorputzaren menderakuntza sustatzen du. Desira neoliberalen desiratzen den herriak, berriz, esplotazioa sustatzen du: nik badaukat, eta nik zerbait edukitzeko zuk ez duzu edukiko.

Jakina, nik neuk desio dut bizitza on eta duin bat, baina horrek zer esan nahi du?

Ezin al dugu bizitza on eta duin bat lortu, botere-menderakuntzak modu justuagoan kudeatuta?

Uste dut posible dela. Etorkizunari buruzko galderak arriskutsuak izan ohi dira. Nik beti esaten dut: egin, saiatu. Karmela bezalako espazio batek aukera hori eskaintzen du. Gauzak joango dira batzuetan hobeto eta beste batzuetan okerrago, baina egin ezazu, saiatu zaitetz, eta aterako da zerbait, eta ez bada bikain ateratzen, bada konpondu. Ez dago besterik. ■

2016/2017

zientziaazoka

elhuyar da

Ikertzaile gazteen Euskal Herriko zientzia-azoka

MAIATZAREN

6an

larunbata

Egun osoz, 12:00etatik aurrera

bizi

ikerketa!

zientzia-azoka.elhuyar.eus

Bilboko Plaza Barrian

Antolatzailea

Babesleak

Kolaboratzaileak

